MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Metodické usmernenie

Ministerstva kultúry Slovenskej republiky
č. MK – 5704/2025-110/13832 z 26. augusta 2025
na určenie štandardov pre verejné knižnice

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky v nadväznosti na zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o knižniciach“), v súlade s čl. 16 ods. 3 písm. i) Organizačného poriadku Ministerstva kultúry Slovenskej republiky vydaným príkazom ministerky č. 19/2024 vydáva toto metodické usmernenie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na určenie štandardov pre verejné knižnice.

Obsah

Článok 1 Úvodné ustanovenie....3
Článok 2 Predmet štandardov verejných knižníc....3
Článok 3 Umiestnenie knižnice v obci....4
Článok 4 Priestory knižnice určené pre používateľov....4
Článok 5 Prevádzkový čas knižnice pre verejnosť....5
Článok 6 Budovanie knižničného fondu a informačných zdrojov....6
Článok 7 Študijné miesta a miesta na oddych....7
Článok 8 Prístup k internetu a informačným technológiám....7
Článok 9 Webové sídlo knižnice a prezentácia na sociálnych sieťach.....8
Článok 10 Elektronický katalóg knižnice (OPAC)....9
Článok 11 Personálne zabezpečenie knižnice....10
Článok 12 Kvalifikácia a vzdelávanie zamestnancov knižnice....11
Článok 13 Meranie spokojnosti používateľov knižnice....11
Článok 14 Vzdelávacie, kultúrne a komunitné podujatia verejných knižníc....12
Článok 15 Percento používateľov z počtu obyvateľov....13
Článok 16 Vyhodnocovanie plnenia štandardu knižničných služieb....14
Článok 17 Záverečné ustanovenie....15
Článok 18 Zrušovacie ustanovenie....15
Článok 19 Účinnosť....15

„Verejná knižnica je miestnym strediskom informácií, ktoré pohotovo sprístupňuje všetky druhy znalostí a informácií svojim používateľom. Je nevyhnutnou súčasťou znalostnej spoločnosti, ktorá sa neustále prispôsobuje novým komunikačným prostriedkom, aby mohla naplniť svoje poslanie poskytovať univerzálny prístup k informáciám a umožniť ich zmysluplné využívanie všetkými ľuďmi. Poskytuje verejne prístupný priestor pre tvorbu poznatkov, zdieľanie, šírenie a výmenu informácií a kultúry i podporu občianskej angažovanosti. Knižnice sú tvorcami komunity, proaktívne oslovujú nové publikum, pozorne načúvajú ich požiadavkám a efektívne ich využívajú na vytváranie služieb, ktoré zodpovedajú miestnym potrebám a prispievajú k zlepšeniu kvality života. Verejnosť svojej knižnici dôveruje a tá sa snaží následne proaktívne udržiavať svoju komunitu informovanú a uvedomelú. “

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Článok 1
Úvodné ustanovenie

„Na zabezpečenie celoštátnej koordinácie a spolupráce knižníc je potrebné v legislatíve a strategických plánoch definovať a podporovať celoštátnu sieť knižníc založenú na dohodnutých štandardoch služieb.“

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Metodické usmernenie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky na určenie štandardov pre verejné knižnice (ďalej len „metodické usmernenie“) sa vydáva s cieľom:

a) určenia a zabezpečenia kvantitatívnych a kvalitatívnych podmienok poskytovania knižnično-informačných služieb verejnými knižnicami a optimálneho využívania verejných zdrojov poskytovaných zriaďovateľmi verejných knižníc,
b) určenia kvantitatívnych a kvalitatívnych štandardov definujúcich podmienky, ktoré by mali spĺňať verejné knižnice na plnenie svojich úloh na optimálnej úrovni.

Článok 2
Predmet štandardov verejných knižníc

Predmetom štandardov pre verejné knižnice je vymedzenie nasledujúcich parametrov (kritérií):

a) umiestnenie knižnice v obci,
b) priestory knižnice určené pre používateľov,
c) prevádzkový čas knižnice pre verejnosť,
d) budovanie knižničného fondu a informačných zdrojov,
e) študijné miesta a miesta na oddych,
f) prístup k internetu a informačným technológiám,
g) webové sídlo knižnice a prezentácia na sociálnych sieťach,
h) elektronický katalóg knižnice (OPAC),
i) personálne zabezpečenie knižnice,
j) kvalifikácia a vzdelávanie zamestnancov knižnice,
k) meranie spokojnosti používateľov knižnice,

l) vzdelávacie, kultúrne a komunitné podujatia knižníc,
m) odporúčaný parameter – percento používateľov z počtu obyvateľov.

Článok 3
Umiestnenie knižnice v obci

„Obslužné miesta verejných knižníc by mali byť umiestnené tak, aby sa čo najviac využívali a pre ľudí z miestnej komunity boli čo najprístupnejšie. Knižnice by mali byť v blízkosti dopravných uzlov, prípadne v blízkosti centier komunitného života, obchodov, nákupných centier a kultúrnych centier. Tam, kde je to možné, verejné knižnice môžu zdieľať budovy, v ktorých poskytujú svoje služby aj ďalšie ustanovizne ako sú múzeá, galérie, komunitné centrá, športové centrá a iné.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Verejná knižnica by mala byť:

a) zreteľne označená a ľahko dostupná pešo, miestnou hromadnou dopravou alebo osobným automobilom,
b) v mestských a prímestských oblastiach dosiahnuteľná v priebehu 15 minút jazdy osobným automobilom (pokiaľ dostupnosť verejnej knižnice presiahne uvedený limit, je vhodné zaistiť dostupnosť knižničných služieb zriadením pobočky, pojazdnou knižnicou alebo iným spôsobom).

Článok 4
Priestory knižnice určené pre používateľov

„Veľkosť celkovej úžitkovej plochy, nevyhnutnej na prevádzku verejnej knižnice závisí od špecifických potrieb danej komunity, funkcií knižnice, úrovne dostupných zdrojov, veľkosti fondov knižnice, dostupnosti knižničných priestorov a od blízkosti iných knižníc v okolí.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Verejná knižnica by mala:

a) zabezpečiť vhodné priestory a interiérové vybavenie knižnice, primerané veľkosti jej knižničného fondu, rozsahu poskytovaných knižnično-informačných služieb, ako aj zameraniu a špecializácii knižnice,
b) zabezpečiť bezproblémový prístup všetkým používateľom knižnice vrátane osôb so zdravotným znevýhodnením,
c) mať knižničný fond umiestnený v otvorených knižničných regáloch, primerane osvetlený a v takej výške, aby bol ľahko dostupný používateľom knižnice,
d) mať nábytok v detskom oddelení primeranej veľkosti,
e) mať priestory knižnice vo všetkých smeroch flexibilné (vrátane interiérového vybavenia), ktoré by mali umožniť prispôsobenie rýchlo sa meniacim informačným technológiám a nárokom na knižnično-informačné služby,
f) mať miestnosť na stretávanie sa väčších aj menších spoločenských skupín, ktorá by mala mať samostatný prístup k toaletám, podľa možností vrátane toalety pre osoby so zdravotným znevýhodnením a samostatný vchod, aby sa stretnutia mohli konať aj vtedy, keď je knižnica zatvorená.

Vo väčších knižniciach sa odporúča zriadiť kaviareň pre verejnosť a letnú čitáreň, v menších zabezpečiť nápojové a potravinové automaty.

INDIKÁTOR: ***Knižnica by mala mať k dispozícii najmenej 60 m^2 na 1 000 obyvateľov obce alebo spádovej oblasti. V obciach do 1 000 obyvateľov sa tento indikátor použije v primeranom rozsahu tak, aby boli zabezpečené všetky funkcie knižnice[1].***

Článok 5
Prevádzkový čas knižnice pre verejnosť

„S cieľom zabezpečiť čo najlepší prístup ku knižničným službám musí byť knižnica otvorená v čase, ktorý maximálne vyhovuje tým, ktorí žijú, pracujú alebo študujú v mieste jej pôsobenia. Tento prístup sa môže rozšíriť poskytovaním knižničných služieb prostredníctvom telefonickej linky dostupnej 24 hodín alebo prístupom k vybraným knižničným službám prostredníctvom webovej stránky knižnice.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Služby verejnej knižnice by mali byť dostupné všetkým členom komunity. To si vyžaduje vhodný prevádzkový čas pre používateľov. Podľa situácie v mieste sídla knižnice je vhodné určiť prevádzkový čas v dopoludňajších a popoludňajších hodinách, rovnako aj v sobotu a v nedeľu. Rozsah prevádzkových hodín knižnice nemusí byť totožný s celkovým objemom pracovnej kapacity nevyhnutnej na zabezpečenie činnosti knižnice. Pracovný čas zamestnanca knižnice v obciach do 1 000 obyvateľov by mal byť orientačne o jednu tretinu dlhší ako prevádzkový čas knižnice. Vo väčších knižniciach sa primerane prihliada na celkový rozsah činnosti knižnice. Knižnica v spolupráci s potrebami miestnej komunity poskytuje služby na základe dopytu, t. j. aj nad rámec odporúčaných hodnôt prevádzkových hodín.

INDIKÁTOR: ***Počet prevádzkových hodín pre verejnosť týždenne***[2]

Počet obyvateľov sídla knižnice	**Odporúčaná hodnota počtu prevádzkových hodín týždenne**
Do 500	1 – 2
501 – 1 000	2 – 4
1 001 – 2 000	4 – 10
2 001 – 3 000	10 – 20
3 001 – 5 000	20 – 30
5 001 – 10 000	30 – 40

[1] Plocha určená pre používateľa zahŕňa celkovú úžitkovú plochu knižnice, ktorá je určená pre používateľov v hlavnej budove aj v pobočkách, napr. voľný výber, študovne, čitárne vrátane letných čitární, prednáškové (divadelné) sály na usporiadanie kultúrnych, vzdelávacích a komunitných aktivít, priestory na prácu s deťmi a mládežou, tvorivé dielne a pod. Do plochy knižnice sa môže započítať aj obecná zasadačka, pokiaľ v nej knižnica usporadúva podujatie alebo je k dispozícii pre návštevníkov v čase otváracích hodín. Nezahŕňajú sa uzavreté skladisko, schodisko, vstupné priestory, sociálne zariadenia a pod.

[2] Stanovená hodnota prevádzkovej doby sa vzťahuje na týždenný prevádzkový čas najdlhšie otvoreného útvaru knižnice vrátane pobočky. V prípade pobočiek sa prevádzkový čas stanovuje podľa počtu obsluhovanej populácie, napr. počtu obyvateľov mestskej časti, sídliska alebo pridruženej obce v danej lokalite.

10 001 – 20 000	40 – 45
20 001 – 40 000	45 – 50
40 001 a viac	50 a viac

Článok 6
Budovanie knižničného fondu a informačných zdrojov

„Všetky vekové skupiny musia mať (v knižnici) k dispozícii informačné zdroje a literatúru zodpovedajúce ich potrebám. Knižničné zbierky a služby musia zahŕňať všetky druhy vhodných zdrojov a moderných technológií, ako aj tradičných dokumentov. Základom je vysoká kvalita odpovedajúca miestnym potrebám a podmienkam, zachycujúca jazykovú a kultúrnu rozmanitosť komunity. Dokumenty musia odrážať súčasné trendy a vývoj spoločnosti ako aj dejiny ľudského myslenia a činov. Knižničné zbierky a služby nemôžu podliehať žiadnej forme ideologickej, politickej alebo náboženskej cenzúry, ani komerčným tlakom.“

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Verejná knižnica je:

a) povinná systematicky dopĺňať, odborne evidovať, spracovávať, uchovávať, ochraňovať, využívať a sprístupňovať svoj knižničný fond,
b) povinná na princípe nezávislosti a odbornosti zabezpečovať doplňovanie, budovanie a sprístupňovanie knižničného fondu v súlade so zameraním a špecializáciou verejnej knižnice, ktoré nesmie podliehať ideologickej, politickej ani náboženskej cenzúre ani komerčnému vplyvu alebo inému vplyvu.

Knižničný fond je potrebné priebežne dopĺňať, aby používatelia mali k dispozícii nový, resp. aktuálny knižničný fond. Verejná knižnica by mala poskytovať široký výber knižničného fondu na rôznych druhoch nosičoch a v dostatočnom množstve, aby tak uspokojila potreby a záujmy používateľov. Knižničné fondy sú základom na poskytovanie kvalitných knižnično-informačných služieb verejnej knižnice. Knižničný fond musí zohľadňovať potreby miestnej komunity. Rozsiahly knižničný fond vyjadrený počtom knižničných jednotiek nie je zárukou kvality.

INDIKÁTOR: ***Priemerná suma na nákup knižničných jednotiek na 1 obyvateľa v eurách[3] v kalendárnom roku***

Odporúčaná suma na nákup knižničných jednotiek na 1 obyvateľa v eurách v kalendárnom roku		
Obecné knižnice	**Mestské knižnice**	**Regionálne knižnice**
0,80 €	1,00 €	1,50 €

[3] Pri stanovení rozpočtu knižnice na nákup knižničného fondu sa zohľadní miera inflácie. V mestách, kde pôsobí viac verejných knižníc, je možné počet obyvateľov proporčne upraviť.

Článok 7
Študijné miesta a miesta na oddych

„Knižnica by mala vyčleniť priestory na poskytovanie služieb osobitne pre dospelých, deti (vrátane dojčiat a batoliat) a mládež i priestory na rodinné využitie. Mala by poskytovať množstvo materiálov, aby uspokojila potreby všetkých skupín a jednotlivcov v komunite.
(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Verejné knižnice by vo svojich priestoroch mali zabezpečiť:

a) pohodlné miesto na štúdium a čítanie,
b) miesto na stretávanie sa skupín rôznych veľkostí,
c) priestor na sedenie pre dospelých, detských a mladistvých používateľov, slúžiaci na oddychové čítanie, skupinovú prácu alebo na prácu vo dvojici; na tieto činnosti by mali byť vyhradené osobitné zóny alebo tiché študovne.

INDIKÁTOR: ***Počet pokojných miest na štúdium a čítanie na jednu knižnicu. Počet miest na oddych si knižnica volí podľa potreby a požiadaviek svojich používateľov.***

Počet obyvateľov sídla knižnice	**Odporúčaná hodnota počtu pokojných miest na štúdium a čítanie**
Do 500	3
501 – 1 000	7
1 001 – 2 000	10
2 001 – 3 000	15
3 001 – 5 000	20
5 001 – 10 000	30
10 001 – 20 000	50
20 001 – 40 000	70
40 001 a viac	100 a viac

Článok 8
Prístup k internetu a informačným technológiám

„Jednou z hlavných úloh verejnej knižnice je preklenúť priepasť medzi informačne bohatými a informačne chudobnými. Táto úloha zahŕňa poskytovanie prístupu k potrebnému elektronickému, počítačovému a audiovizuálnemu vybaveniu (napr. osobné počítače s prístupom na internet, verejne prístupné online katalógy, čítačky mikrofilmov, audio a MP3 prehrávače, dataprojektory a špeciálne zariadenia pre zrakovo a telesne postihnutých). Prístup do bezdrôtovej siete (Wi-Fi) by mal byť dostupný v celej knižnici rovnako ako elektrické zásuvky na zapojenie ostatných počítačov. Elektrické a počítačové siete by mali byť moderné, ľahko prístupné na manipuláciu a na prípadné budúce zmeny a musia sa pravidelne kontrolovať.“
(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Verejná knižnica by mala:

a) umožniť prístup na internet prostredníctvom internetového pripojenia na počítačoch inštalovaných v priestoroch knižnice a Wi-Fi pripojenia s cieľom využiť vlastné prenosné zariadenia používateľov,
b) poskytovať verejnosti neobmedzený prístup k elektronickým informáciám a informačným zdrojom,
c) zriadiť aspoň jednu verejne prístupnú pracovnú stanicu s pripojením na internet a tlačiarňou, ktorú súčasne nevyužíva personál knižnice, a to v centrálnej budove aj v jej pobočkách,
d) plniť úlohu sprostredkovateľa tým, že je verejnou elektronickou vstupnou bránou k digitálnym informáciám a pomáha občanom preklenúť tzv. „digitálnu priepasť“,
e) poskytnúť svojim používateľom primerané množstvo elektrických zásuviek určených na napájanie alebo dobíjanie ich vlastného technického vybavenia (notebooky, smartfóny, tablety a pod.),
f) priebežne dopĺňať a obnovovať technické a softvérové vybavenie knižnice.

INDIKÁTOR: ***Počet verejne prístupných staníc s pripojením na internet (pokiaľ knižnica ponúka pripojenie na internet prostredníctvom Wi-Fi pripojenia, počet verejne prístupných staníc je možné znížiť, nie však zrušiť).***

Počet obyvateľov sídla knižnice	**Odporúčaná hodnota počtu počítačových staníc s pripojením na internet**	**Odporúčaná hodnota počtu počítačových staníc s pripojením na internet, ak má knižnica súčasne pripojenie na Wi-Fi**
1 – 2 000	1	1
2 001 – 3 000	2	2
3 001 – 5 000	3	2
5 001 – 10 000	4	2
10 001 – 20 000	6	3
20 001 – 40 000	10	5
40 001 – 60 000	15	8
60 001 a viac	20 a viac	10 a viac

Článok 9
Webové sídlo knižnice a prezentácia na sociálnych sieťach

„Knižnica by mala využívať informačné a komunikačné technológie na sprístupnenie čo najväčšieho rozsahu elektronických zdrojov a služieb z domácností, zo škôl alebo z pracovísk. Pokiaľ je to možné, mali by byť dostupné 24 hodín denne, 7 dní v týždni. Sprístupnením knižničných služieb prostredníctvom internetu sa zvyšuje ich dostupnosť pre verejnosť a pre iné knižnice, čo zlepšuje kvalitu služieb.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Webové sídlo verejnej knižnice musí spĺňať kritéria zákona č. 95/2019 Z. z. o informačných technológiách vo verejnej správe a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších

predpisov a vyhlášky Úradu podpredsedu vlády Slovenskej republiky pre investície a informatizáciu č. 78/2020 Z. z. o štandardoch pre informačné technológie verejnej správy v znení neskorších predpisov – najmä štandardy prístupnosti a funkčnosti webových sídiel a byť v súlade so zákonom č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Webové sídlo verejnej knižnice by malo obsahovať minimálne tieto údaje:

a) názov a sídlo knižnice,
b) kontaktné údaje,
c) názov zriaďovateľa/prevádzkovateľa,
d) stručnú charakteristiku knižnice,
e) organizačné členenie knižnice,
f) prevádzkový čas,
g) základné dokumenty upravujúce činnosť knižnice,
h) knižničný a výpožičný poriadok,
i) prehľad ponúkaných služieb,
j) cenník služieb,
k) aktuálnu ponuku aktivít,
l) výročnú správu o činnosti knižnice[4].

Webové sídlo verejnej knižnice by malo využívať protokol HTTPS, ktorý zabezpečuje autentifikáciu a dôvernosť prenášaných dát. Odporúčanými sú odkazy na: webový portál Slovenskej národnej knižnice, súborný katalóg knižníc Slovenskej knižnice, webové stránky profesijných knihovníckych združení alebo na celonárodný portál služby *Spýtajte sa knižnice*.

INDIKÁTOR: ***Dostupnosť informácií o verejnej knižnici a jej službách je zabezpečená prostredníctvom webovej stránky knižnice (alebo v prípade malých knižníc prostredníctvom webovej stránky svojho zriaďovateľa). Knižniciam sa odporúča propagovať informácie o verejnej knižnici aj prostredníctvom sociálnych sietí online.***

Článok 10
Elektronický katalóg knižnice (OPAC)

„Katalóg knižnice by mal byť prístupný verejnosti online, aby používateľ knižnice mohol využívať služby aj z domu a mimo otváracích hodín.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Katalóg verejnej knižnice je základným nástrojom knižnice na sprístupnenie knižničného fondu a umožňuje používateľom vyhľadávanie a využívanie knižničného fondu a služieb knižnice pomocou vzdialeného prístupu.

INDIKÁTOR: ***Knižnice, ktoré pôsobia v obciach s viac ako 1 000 obyvateľmi, by mali poskytovať online elektronický katalóg knižnice[5].***

[4] Výročná správa môže byť súčasťou inej výročnej správy, napr. obce, mesta.

[5] Na sprístupnenie svojho fondu prostredníctvom online katalógu (OPAC) môžu malé knižnice využiť projekt KIS MaSK 2 od Slovenskej národnej knižnice, ktorý je prevádzkovaný na open source systéme KOHA, ktorý je prioritne určený pre obecné, mestské, školské a špeciálne knižnice. Viac o projekte na stránkach Slovenskej národnej knižnice https://snk.sk/sk/informacie-pre/kniznice-a-knihovnikov/medzinarodne-projekty-a-spolupraca/kis-mask.html

Článok 11
Personálne zabezpečenie knižnice

„Knihovník je aktívnym sprostredkovateľom medzi používateľmi a informačnými zdrojmi, a to tak digitálnymi ako aj tradičnými. Pre zaistenie adekvátnych služieb sú nevyhnutné dostatočné ľudské i materiálne zdroje, ako aj odborné a kontinuálne vzdelávanie knihovníkov, aby dokázali čeliť súčasným aj budúcim výzvam. Otázku stanovenia dostatočných zdrojov z pohľadu kvantitatívneho i kvalitatívneho by prevádzkovateľ knižnice mal konzultovať s odborníkmi z knižníc.“

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Personál je mimoriadne dôležitým prvkom v prevádzke verejnej knižnice. Knižnica by mala mať taký počet zamestnancov, aby mohla počas celej prevádzky zabezpečovať všetky svoje úlohy. Faktory ovplyvňujúce počet zamestnancov v knižnici:

a) rozsah prevádzkového času pre verejnosť,
b) rozsah knižničného fondu a jeho usporiadanie,
c) počet budov alebo pobočiek knižnice a ich veľkosť,
d) organizačná štruktúra,
e) rozsah služieb a stupeň ich využitia,
f) služby poskytované mimo priestorov knižnice,
g) počet používateľov,
h) nutnosť zamestnať špecialistov,
i) množstvo usporiadaných kultúrnych, vzdelávacích a komunitných aktivít,
j) finančné prostriedky.

Metódou na stanovenie primeraného počtu zamestnancov pre knižnično-informačné služby môže byť zavedenie benchmarkingu, ktorý je založený na porovnávaní knižníc podobnej veľkosti a rovnakého typu[6].

INDIKÁTOR: Odporúčaný počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti v mestských a regionálnych knižniciach

Počet obyvateľov sídla knižnice	**Odporúčaný počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti pre mestské a regionálne knižnice[7]**
5 001 – 10 000	2
10 001 – 20 000	5
20 001 – 40 000	12
40 001 – 60 000	18
60 001 – 100 000	20
100 000 a viac	27

[6] Viac informácií o medzinárodnom projekte Benchmarking nájdete na stránke Slovenskej národnej knižnice http://snk.sk/sk/informacie-pre/kniznice-a-knihovnikov/medzinarodne-projekty-a-spolupraca/benchmarking.html

[7] Počet zamestnancov vykonávajúcich knihovnícke činnosti sa môže zvýšiť, ak knižnica plní regionálne a krajské funkcie.

Článok 12
Kvalifikácia a vzdelávanie zamestnancov knižnice

„Informačná gramotnosť je jadrom celoživotného vzdelávania. Umožňuje ľuďom vo všetkých oblastiach života, aby vyhľadávali, hodnotili, používali a vytvárali informácie efektívne na dosiahnutie svojich osobných, sociálnych, pracovných a vzdelávacích cieľov. Je základným ľudským právom v digitálnom svete a podporuje sociálne začlenenie všetkých národov.“

(IFLA – Alexandrijské vyhlásenie o informačnej gramotnosti a celoživotnom vzdelávaní)

Odborné knižničné činnosti verejnej knižnice zabezpečuje odborný zamestnanec knižnice s vysokoškolským alebo so stredoškolským vzdelaním, ktorý má osobitnú odbornú spôsobilosť. Osobitná odborná spôsobilosť je súhrn teoretických vedomostí, znalostí odborných štandardov, procesov a všeobecne záväzných právnych predpisov upravujúcich činnosť knižnice. Kvalifikovaný knihovník navrhuje, plánuje, organizuje, zavádza, riadi a vyhodnocuje knižničné a informačné služby a systémy zamerané na uspokojovanie potrieb používateľov knižnice.

Aby zamestnanci verejných knižníc nestratili kontakt s najnovšími trendmi vo svojom odbore, mali by udržiavať svoj ďalší profesionálny rozvoj prostredníctvom formálneho aj neformálneho vzdelávania. V každej verejnej knižnici by mal existovať plánovaný a nepretržitý program vzdelávania pre zamestnancov všetkých kategórií, zamestnaných na plný aj čiastočný úväzok. Rýchly rozvoj informačných a komunikačných technológií zvyšuje potrebu pravidelného vzdelávania, pričom je dôležité, aby vzdelávací program zahŕňal aj potrebu budovania sietí spolupráce a prístupu k iným informačným zdrojom. Odborný a podporný personál by mal pri nástupe do zamestnania absolvovať úvodné školenie, aby sa oboznámil s poslaním a funkciami verejnej knižnice a s podmienkami, v ktorých pôsobí.

Finančné prostriedky na školenia by sa mali zabezpečiť vyčlenením určitého percentuálneho podielu z celkového rozpočtu knižnice. Odporúča sa, aby sa ročne z celkového rozpočtu knižnice vyčlenilo na školenia 0,5 – 1 % finančných prostriedkov.

INDIKÁTOR: ***Ďalšiemu odbornému vzdelávaniu je ročne na 1 zamestnanca venované minimálne 40 pracovných hodín. Zamestnanci pôsobiaci v knižniciach s rozsahom prevádzkového času menším ako 20 prevádzkových hodín týždenne[8] absolvujú ďalšie odborné vzdelávanie ročne v rozsahu najmenej 8 pracovných hodín[9].***

Článok 13
Meranie spokojnosti používateľov knižnice

„Prieskumy potrieb a spokojnosti komunity a ukazovatele výkonnosti sú cennými nástrojmi hodnotenia dosiahnutých výsledkov knižnice. Mali by sa vyvinúť techniky na meranie kvality poskytovaných služieb a ich vplyvu na komunitu.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

[8] Každá obecná knižnica, ktorá má neprofesionálneho zamestnanca s prepočítaným pracovným úväzkom menším ako 0,5.

[9] Do počtu vzdelávacích hodín na jedného zamestnanca knižnice sa zahŕňajú aj iné školenia ako sú len knihovnícke napr. BOZP a pod.

Meranie spokojnosti používateľov verejnej knižnice je základným nástrojom na získanie spätnej väzby. Pomáha prevádzkovateľovi aj vedeniu knižnice pri rozhodovaní o zlepšovaní činnosti a rozvoji knižnice. Umožňuje zbierať informácie o očakávaných potrebách a očakávaniach používateľov knižnice[10].

INDIKÁTOR: ***Minimálne jedenkrát za dva roky knižnica urobí prieskum spokojnosti, ktorý knižnica vyhodnotí a zverejní.***[11] ***Získané dáta by mali byť kvalitné a dostatočne reprezentatívne na štatistické vyhodnotenie. Indikátor sa bude vyhodnocovať každé dva roky.***

Článok 14
Vzdelávacie, kultúrne a komunitné podujatia verejných knižníc

„Verejná knižnica musí byť centrom komunity, ak má zohrávať plnohodnotnú úlohu v jej fungovaní. Preto by mala spolupracovať s ostatnými skupinami a organizáciami v komunite, či už ide o orgány štátnej správy, miestnej samosprávy, podnikateľskú sféru alebo o dobrovoľnícke organizácie.“

(Smernica IFLA pre služby verejných knižníc)

Dôležitou úlohou verejnej knižnice je jej zameranie sa na kultúrny a umelecký rozvoj a na formovanie a upevňovanie kultúrnej identity danej komunity. Knižnica by mala partnerskou spoluprácou s príslušnými miestnymi a regionálnymi organizáciami poskytovať priestory na kultúrne aktivity a mala by organizovať kultúrne, vzdelávacie a komunitné programy. Verejná knižnica by mala poskytovať širokú škálu materiálov na podporu vzdelávania a sprístupňovať informácie širokej verejnosti s cieľom prinášať ekonomické a sociálne výhody jednotlivcom i celej komunite. Knižnica by mala organizovať aktivity a podujatia podporujúce čítanie a rozvoj zručností potrebných na dosiahnutie informačnej gramotnosti. Je dôležité, aby verejné knižnice spracovali analýzu potrieb miestnej komunity a premenili knižnicu na miesto neformálneho celoživotného vzdelávania, miesto stretávania sa, podpory, kreativity a komunitnej spolupráce.[12]

INDIKÁTOR: ***Počet vzdelávacích, kultúrnych a komunitných podujatí knižnice***

Počet obyvateľov sídla knižnice	**Odporúčaný počet vzdelávacích, kultúrnych a komunitných podujatí knižnice[13]**
1 – 1000	2
1 001 – 2 000	8
2 001 – 3 000	20
3 001 – 5 000	50

[10] Príklad prieskumu spokojnosti na webovej stránke Slovenskej národnej knižnice: https://www.snk.sk/images/Informacie_pre/Kniznice_a_knihovnikov/Dokumenty_pre_knihovnikov/Prieskum_spokojnosti_pouzivatelov_kniznice.pdf

[11] V súlade so zákonom č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov.

[12] V súlade so zákonom č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, § 5 ods. 5 a 6.

[13] Odporúčané hodnoty sú len orientačné. Pri hodnotení je dôležité vziať do úvahy počet pobočiek vo väčších mestách.

5 001 – 10 000	100
10 001 – 20 000	200
20 001 – 40 000	300
40 001 a viac	500

Článok 15
Percento používateľov z počtu obyvateľov

„Služby knižnice musia byť prispôsobené rôznym potrebám obyvateľov vo vidieckych a mestských oblastiach ako aj potrebám marginalizovaných skupín, užívateľov so špeciálnymi potrebami, užívateľov hovoriacich viacerými jazykmi a pôvodným obyvateľom v rámci komunity.“

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Verejná knižnica je miestnym strediskom informácií, ktoré sprístupňuje informačné zdroje svojim používateľom. Rozsah a kvalita služieb verejnej knižnice by mali zodpovedať čo najširšiemu spektru obyvateľov obce.

Získať priazeň používateľov je možné viacerými spôsobmi:

a) každoročným verejným stretnutím s používateľmi, na ktorom vedenie knižnice podá správu o činnosti a dosiahnutých výsledkoch s použitím štatistických údajov a predstaví pripravované aktivity knižnice v nasledujúcom období,
b) propagáciou služieb a zverejňovaním informácií rôznymi spôsobmi a všetkými dostupnými prostriedkami (označenie budovy knižnice, letáky, marketingové programy, webové sídlo a sociálne siete) v súlade so zákonom č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov. Pri propagácii je dôležitý plán propagácie,
c) reagovaním na požiadavky verejnosti – knižnica by mala upriamiť pozornosť na miestnu komunitu a zamerať sa na témy a aktivity, o ktoré sa jej členovia zaujímajú,
d) venovaním osobitnej pozornosti službám pre deti a mládež, napr. prostredníctvom špeciálnych aktivít na podporu čítania a zvyšovanie gramotnosti a spoluprácou so školami a školskými zariadeniami,
e) zameraním sa na služby pre seniorov, osoby so zdravotným znevýhodnením a ďalšie marginalizované skupiny.
f) systematickou modernizáciou a rozvíjaním digitálnych služieb vrátane online registrácie a virtuálnych referenčných služieb (chat, email, AI asistent),
g) zakladaním združení a spoločností priateľov knižnice,
h) spoluprácou so zástupcami miestnej komunity s cieľom podpory ich významných iniciatív,
i) nadväzovaním kontaktov a vzťahov s komunitnými skupinami,
j) spoluprácou so skupinami, ktoré sú ochotné vystupovať v mene knižnice s cieľom podpory knižničných služieb a ich ďalšieho rozvoja,
k) účasťou zamestnancov knižnice na aktivitách, ktorých cieľom je zvyšovať povedomie o význame knižničných služieb,
l) v oblastiach bez fyzickej prítomnosti knižníc zabezpečiť dostupnosť knižničných služieb mobilnými spôsobmi (napr. bibliobusmi a pod.)

INDIKÁTOR: ***Percento používateľov z počtu obyvateľov***[14]

Počet obyvateľov sídla knižnice	Odporúčaná hodnota pre mestské a obecné knižnice (v %)	Odporúčaná hodnota pre regionálne knižnice (v %)
1 – 2 000	8	-
2 001 – 3 000	10	-
3 001 – 5 000	12	-
5 001 – 10 000	12	15
10 001 – 20 000	13	15
20 001 – 40 000	13	15
40 001 – 60 000	11	13
60 001 – 100 000	8	13
100 000 a viac	6	6

Článok 16
Vyhodnocovanie plnenia štandardu knižničných služieb

„Neustále by mal prebiehať výskum zameraný na hodnotenie činnosti knižníc a významu zhromažďovania dát, aby sa tvorcom stratégií preukázal spoločenský prínos knižníc. Štatistické údaje by mali byť zhromažďované dlhodobo, pretože spoločenské prínosy knižníc sa často prejavujú až v nasledujúcich generáciách.“

(Manifest IFLA/UNESCO o verejných knižniciach 2022)

Vyhodnocovanie plnenia štandardu knižnično-informačných služieb sa realizuje:

a) prevádzkovateľom knižnice na miestnej úrovni,
b) na regionálnej úrovni príslušnou regionálnou knižnicou,
c) na krajskej úrovni príslušnou regionálnou knižnicou s krajskou pôsobnosťou,
d) na celoštátnej úrovni Slovenskou národnou knižnicou.

Vyhodnocovanie plnenia štandardov verejných knižníc vychádza zo štatistického zisťovania, ktoré sa realizuje pomocou štatistického výkazu Ročný výkaz o knižnici KULT (MK SR) 10-01.

Regionálna knižnica s krajskou pôsobnosťou a Slovenská národná knižnica uverejnia najmenej raz za dva roky prostredníctvom internetu výsledky hodnotenia plnenia štandardov verejnými knižnicami SR.

V prípade objektívnej potreby budú indikátory štandardov prehodnotené najneskôr po uplynutí piatich rokov. Indikátory štandardov budú porovnané so skutočným stavom sledovaných

[14] V mestách, kde pôsobí viac knižníc (napr. vysokoškolské, mestské, krajské, vedecké, špecializované a pod.) je možné indikátor na hodnotenie znížiť.

ukazovateľov v knižničnej praxi, a to na krajskej úrovni regionálnou knižnicou s krajskou pôsobnosťou a na celoštátnej úrovni Slovenskou národnou knižnicou.

Článok 17
Záverečné ustanovenie

Verejné knižnice spracúvajú osobné údaje používateľov v súlade so zákonom č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. v znení neskorších predpisov a zákonom č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Verejné knižnice pri poskytovaní svojich služieb dodržiavajú zásady etického správania, pristupujú k všetkým používateľom s rešpektom a bez predsudkov a v záujme ochrany základných ľudských práv a slobôd predchádzajú akejkoľvek diskriminácii.

Článok 18
Zrušovacie ustanovenie

Zrušuje sa Metodické usmernenie Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. MK – 4315/2020-110/11107 z 21. júla 2020 na určenie štandardov pre verejné knižnice.

Článok 19
Účinnosť

Toto metodické usmernenie nadobúda účinnosť 1. septembra 2025.

Martina Šimkovičová
ministerka kultúry